

Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima

Ana Vukadin

Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima (KAM) objavljen je u lipnju 2021. godine, a u trenutku pisanja ovog teksta njegova se primjena testira u dvadesetak baštinskih ustanova. Nastanak KAM-a bio je potaknut dvjema osnovnim idejama. Prva je bila stvaranje norme koja će se moći primijeniti u opisu različitih vrsta baštinske građe, bez obzira na to u kojoj je ustanovi građa pohranjena. Premda svaka baštinska zajednica – knjižničarska, arhivistička i muzejska – djeluje unutar vlastitih stručnih i zakonodavnih okvira, građa često ne poznaje institucionalne podjele pa se arhivsko gradivo može naći u muzejima, kao i publikacije u arhivima; ista vrsta građe, poput fotografija, zvučnih i videosnimaka, zemljovida, plakata itd. može biti dio arhivskih fondova i zbirki, kao i zbirki muzeja i knjižnica. Kako djelatnici iz jedne zajednice ne poznaju uvijek norme za opis drugih zajednica, rezultat je nerijetko opis koji ne uključuje sve podatke važne za identifikaciju i kontekstualizaciju građe: npr. knjižničari će osobnu ostavštinu kao cjelinu, umjesto prema normama arhivističkog opisa, pokušati opisati prema bibliografskim normama ili ju uopće neće opisati, dok kustosi, dokumentaristi ili arhivisti neće nužno primijeniti bibliografske norme u opisu publikacija poput knjiga, plakata ili razglednica. Rezultat je neujednačenost opisa, koja otežava dijeljenje podataka i stvaranje zajedničkih usluga. Upravo je potonje bilo druga misao vodilja prilikom odluke o izradi Pravilnika: da se, naime, zahvaljujući suvremenim mogućnostima pretraživanja, dijeljenja i povezivanja podataka omogućujući združivanje podataka o građi koja je sada fizički razdvojena u različitim ustanovama ili zbirkama. Kako bi se u takvim slučajevima uz tehničku interoperabilnost sustavâ (čime se, primjerice, uvelike bavi projekt

e-Kultura) osigurala i semantička interoperabilnost podataka, bilo je nužno stvoriti okvir koji će jamčiti da su identifikacijski i opisni podaci o jedinici građe standardizirani, dosljedno zabilježeni i utemeljeni na međunarodnim modelima, normama i praksama.

Na izradi KAM-a je od 2014. do 2019. godine u sklopu projekta „Izrada, objavljivanje i održavanje nacionalnog pravilnika za katalogizaciju“ surađivalo pet baštinskih i informacijskih ustanova (Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, Hrvatski državni arhiv, Muzejski dokumentacijski centar, Muzej za umjetnost i obrt i Hrvatski prirodoslovni muzej), jedno strukovno društvo (Hrvatsko knjižničarsko društvo) i tri sveučilišna odsjeka/odjela za informacijske, odnosno informacijske i komunikacijske znanosti (Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Filozofski fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku i Sveučilište u Zadru). Od 2019. razvoj i održavanje Pravilnika u nadležnosti su triju nakladnika: Hrvatskoga državnog arhiva, Muzejskog dokumentacijskog centra i Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Aktivnosti vezane uz daljnji razvoj KAM-a ostvaruju se kroz suradnički program Razvoj i održavanje Pravilnika za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima, čiji je nositelj NSK. U ime nakladnika rad na Pravilniku koordinira Stalni odbor, koji uz predstavnike nakladnika čine i predstavnici strukovnih udruga i sveučilišnih odsjeka/odjela. Među aktivnostima vezanima uz daljnji razvoj Pravilnika spomenimo planove i pripreme analize za objavljivanje Pravilnika kao ontologije u registru imenskog prostora, kako bi se u budućnosti mogao koristiti u aplikacijama povezanih podataka. U planu je također i izrada priručnika za opis pojedinih vrsta građe prema KAM-u. Svi alati i materijali nastali kao podrška primjeni Pravilnika bit će objavljeni

na mrežnim stranicama, gdje se mogu naći i osnovne informacije o Pravilniku i novosti o aktivnostima na području normizacije.

Tijekom 2022. provodi se testiranje primjene KAM-a, u kojemu je planirano sudjelovanje osam knjižnica (Nacionalna i sveučilišna knjižnica, Knjižnice grada Zagreba, Knjižnica Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Sveučilišna knjižnica u Rijeci, Knjižnica Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Gradska knjižnica Zadar, Knjižnica i čitaonica „Fran Galović“ Koprivnica i Knjižnica Hrvatskoga povijesnog muzeja), deset muzejskih ustanova (Arheološki muzej u Zagrebu, Hrvatski povijesni muzej, Hrvatski prirodoslovni muzej, Muzej Slavonije Osijek, Muzej suvremene umjetnosti, Muzej za umjetnost i obrt, Muzeji grada Karlovca, Prirodoslovni muzej u Rijeci, Tehnički muzej Nikola Tesla i Muzejski dokumentacijski centar) te osam arhiva (Hrvatski državni arhiv, Državni arhiv u Bjelovaru, Državni arhiv u Varaždinu, Državni arhiv u Zadru, Državni arhiv u Dubrovniku, Državni arhiv u Osijeku, Državni arhiv u Pazinu i Državni arhiv u Splitu). Nastojalo se voditi računa da testiranjem budu „pokrivene“ ne samo različite vrste ustanova, već i različiti informacijski sustavi. Testiranju su prethodile regionalne radionice za primjenu KAM-a u Rijeci, Zadru, Splitu i Osijeku, koje su održale Jelena Balog Vojak, Elia Ekinović Micak i Ana Vukadin.

Uz testiranje primjene KAM-a u svakodnevnim radnim procesima obrade građe, valja spomenuti i projektno testiranje. Na prošlogodišnjem seminaru Arhivi, knjižnice, muzeji predstavljen je projekt Državnog arhiva u Zadru „Obiteljski fond Draganić Vrančić: digitalizacija i primjena Pravilnika za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima“, u sklopu kojega je oko

250 jedinica građe iz spomenutog fonda digitalizirano, objavljeno i opisano prema KAM-u. Za potrebe projekta razvijen je i informacijski sustav i baza podataka na temelju aplikacijskog profila sastavljenog od elemenata KAM-a, digitalizirani fond dostupan je na mrežnoj stranici Arhiva.

U pripremi su i dva digitalizacijska projekta Nacionalne i sveučilišne knjižnice u kojima će se za opis građe koristiti KAM: projektom „Pisati slobodno“ predviđeni su digitalizacija, objavljivanje i usporedni opis cenzuriranih i necenzuriranih izdanja periodike s kraja 19. i početka 20. stoljeća, dok je projekt „Kultura voli prirodu: baština hrvatskih rijeka“ usmjeren na digitalno objedinjavanje građe iz različitih ustanova koja tematizira prirodnu i kulturnu baštinu riječnih krajolika. ■

Kategorije za filtriranje sadržaja KAM-a

INFO

Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima: <https://www.kam.hr/>

Obiteljski fond Draganić Vrančić: digitalizacija i primjena Pravilnika za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima: <http://projekt-dv.dazd.hr>